

LBRIS

We know
books

AJDAR OL

O GLUMĂ CU MOARTEA

Traducere din limba rusă de
NICOLAE SPĂTARU

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

Întâlnire cu ucigașul.....	5
Bioryusoy.....	15
O glumă cu moartea	24
Kemanceaua lui usta Yusif	41
Târ.....	51
Sher Nizi.....	62
Maimuța comandantului de campanie	73
Tutungeria de pe chei.....	90
Rafiq Taghi, alias Rafiq Taghi.....	106
Kür Elisemid.....	127
Campania lui Gazanfar-muallim la Shusha	153

Întâlnire cu ucigașul

Era primul an în care începusem să predau la universitate. Nu eram cu mult mai în vârstă decât studenții mei, de aceea ne-am atașat unii de alții, ei comunicau cu mine într-un mod liber.

În acea zi în care a avut loc întâmplarea pe care mă pregătesc să v-o povestesc, studenții unei grupe din anul trei, cărora le predam cursuri de seminar, susținuseră ultimul examen din sesiunea de vară. Am fost asistentul lui Gabil-muallim, care era profesorul titular. Examenul se apropia de sfârșit. A intrat și ultima studentă, Rena, o fată foarte simpatică. Se îmbrăca întotdeauna după ultima modă, se deosebea de ceilalți printr-o comportare prea liberă. Venea la ore doar când avea chef, era capricioasă și răsfățată. Știam că este o gură-spartă și vorbește vrute și nevrute. De vreme ce apărea la seminare din când în când, n-am reușit să o cunosc destul de bine. Știam că Rena nu face casă bună cu învățătura. Mai exact, nu se implica activ în discutarea subiectelor materiei pe care o predam, dar nu era o ignorantă.

Gabil-muallim și-a ridicat capul de la o foaie de hârtie și, jucându-se cu stiloul din mână, a întrebat-o pe Rena:

— Și tu ai venit să susții examenul?

— Da! a răspuns ea calm, privind galeș. Cu o mișcare dezinvoltă și-a pus geanta pe bancă, s-a uitat la Gabil-muallim și a zis:

— Pot să iau un bilet?

— Dar nu te cunosc deloc. Ai frecventat cursurile mele? Aflăm imediat. Gabil-muallim a deschis un caiet în care-și nota situația studenților și a început să-l răsfoiască.

— Nu vă necăjiți degeaba, l-a întrerupt Rena. Am fost la orele dumneavoastră de cel mult două-trei ori.

— De ce n-ai fost? Gabil-muallim s-a arătat surprins de sinceritatea nonșalantă a studentei.

— Cursurile dumneavoastră mă plictiseau.

Gabil-muallim a rămas uluit.

— Și ce anume te plictisea la orele mele? a întrebat el, uitându-se la față cu ochii ieșiți din orbite.

— Nu predați interesant, a răspuns Rena pe același ton.

— Încetează să faci pe deșteapta! și-a ieșit din pepeni Gabil-muallim.

— Gabil-muallim, ați dori să vă mint? Vă spun doar ceea ce cred, și Rena a răs ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Gabil-muallim era în mare încurcătură. Vedeam cât de greu îi este să găsească un răspuns.

— Nu, nu aș vrea să minți, mormăi el, ca și cum ar fi vrut să câștige timp.

— N-o să mint, chiar dacă dumneavoastră ați dori acest lucru, a spus fata cu impertinență.

Gabil-muallim a înțelea că nu va reuși s-o pună la punct pe studenta sa și a tăcut.

— Rena, ia și tu un bilet, am intervenit eu, pentru a mai degaja situația.

Rena a luat un bilet și s-a așezat în bancă. S-a uitat la subiecte și, privindu-mă în ochi, a spus:

— Nu am rezolvare decât pentru un singur subiect din cele trei, iar la al treilea, se pare, nici nu merită să mai răspund.

— O să-ți dau acum un „doi” și imediat ai să te-nveți minte, s-au aprins ochii lui Gabil-muallim, simțind o ocazie bună de a-și lua revanșa în fața Renei.

— Eu sunt deșteaptă oricum! a spus Rena cu dispreț.

— Și la restanță nu-ți voi da mai mult de „doi”! s-a aprins din nou Gabil-muallim.

Toate cele întâmplate nu diminuau în niciun fel frumusețea Renei. Vorbele lui Gabil-muallim nu aveau niciun efect asupra ei. Cu alte cuvinte, o durea în cot.

— O să primiți indicații ca la acel „doi” să mai adăugați un „doi”, nu s-a abținut Rena.

— Nu cred, să mi se usuce degetele dacă o voi face! s-a dezlănțuit Gabil-muallim.

— În acest caz, o vor face alte degete.

— Am să-ți fac vânt din universitate!

— Puteți să încercați, iaca, nicio pagubă...

— Rena, încetează! Nu se mai poate așa! i-am spus după ce mă răzbise și pe mine.

— Rașim-muallim, aș vrea ca Gabil-muallim să știe că este un om rău, că studenții nu-l plac, a continuat Rena. Nimeni nu vorbește frumos despre el. Dar dumneavoastră sunteți bun.

Faptul că mă punea în opoziție cu Gabil-muallim putea fi o mare gafă.

— Gabil-muallim, dați-i voie Renei să aștepte pe culoar, pentru că vreau să vorbesc ceva cu dumneavoastră, a trebuit să intervin din nou.

Gabil-muallim nu mai avea forța să-mi răspundă. Văzând că tace, i-am făcut Renei semn cu capul să plece.

Ea a pus carnetul de note pe masă și a ieșit. S-a lăsat liniștea. Sprijinindu-și coatele pe masă, Gabil-muallim și-a luat capul în mâini și a căzut pe gânduri. Am început să fac ordine în hârtiile de pe masă. Ca să fiu sincer, eram de

acord cu cele spuse de Rena, pentru că studenții cu adevărat nu se puteau apropia de Gabil-muallim. Căutam cuvinte de consolare pentru colegul meu. Doream să îndepărtez cât mai repede tensiunea care plana peste noi. Cu toate acestea, fraza salvatoare nu-mi venea în minte și am spus primul lucru care mi-a trecut prin minte:

— Gabil-muallim, fata asta ne dă mari dureri de cap. Și nici nu știm cine este, ce face, pe cine mizează. Poate îi dăm o notă și să ne lase în pace?

— Rașim-muallim, a respirat adânc Gabil-muallim, sunteți încă celibatar și eu vă înțeleg bine. Era cazul să-mi fi spus de la bun început că o simpatizați pe fata asta și să n-o lăsați să mă calce pe nervi. Predau de atâta timp, dar așa ceva nu mi s-a mai întâmplat. Sfatul meu pentru dumneavoastră: țineți-vă cât mai departe de ea. Altminteri, nu veți scăpa de nenorociri.

Gâtul mi se uscaseră. Chiar nu aveam nicio relație mai specială cu Rena. O văzusem doar la seminare. Știam că este de o sinceritate aparte, dar despre îndrăzneala ei, pe care o descoperisem azi, nu știam nimic.

— Nu pot să-i dau acestei fete vreo notă, a spus Gabil-muallim, împingându-mi carnetul de note al Renei. Notați-o cum doriți și restituiți-i carnetul. Și să n-o mai văd în viața mea.

— O să-i dau un „trei”! am spus grăbit, pregătindu-mi stiloul.

— Nu, ea vrea doi plus doi. Din respect pentru dumneavoastră, vă las să-i dați cât dorește ea. Dar băgați-vă în cap: stați cât mai departe de ea. Femeia asta nu este de nasul dumneavoastră.

Înțelegând că nu-l voi putea convinge pe Gabil-muallim de nevinovăția mea, am desenat, vrând-nevrând, nota „patru” în carnetul îndărătniceii studente. Știam că nu este bine

s-o invit pe Rena în sala de examinare. Am deschis ușa și am ieșit pe culoar. Rena se plimba de ici-colo, dar văzându-mă, s-a oprit.

— Gabil-muallim s-a dovedit a fi un om bun, am spus. Ți-a dat un „patru”, și i-am întins carnetul.

— El nu mi-ar fi dat mai mult de „doi”, a râs Rena. „Patru” mi-ai dat tu. (Rena mi s-a adresat de câteva ori cu „tu”.) Prin urmare, te invit la cină, oriunde dorești.

— Mulțumesc, dar nu e nevoie de așa ceva, am spus eu derutat.

— Bine, bine, nu te mai fandosi!

Doamne, cu câtă ușurință reușește ea să te domine! E de-ajuns să spună ceva, că tu îți împreunezi mâinile într-un gest de admirație. Pentru că era aproape cu neputință să rămâi imposibil în față frumuseții Renei.

— N-aș vrea să cheltuiești o dată în plus, am spus-o ca pe-o soluție de compromis.

Rena m-a măsurat cu privirea, a bolborosit ceva și a râs cu sarcasm.

Mă zăpăcisem cu totul. La urma urmei, Rena îmi este studentă. De ce n-aș schimba situația în favoarea mea? Cel puțin, aș putea să fac uz de autoritatea de profesor.

— Rena! am spus cu puțină severitate.

— Da, profesore, m-a întrerupt ea, ca și cum mi-ar fi ghicit gândurile și, prin urmare, simulând timiditatea ca o adevărată actriță.

Calculase totul corect, iar acum se amuza. Nu-mi rămânea decât să o las mai moale.

— Rena, hai să ne luăm rămas bun.

— Rașim-muallim, știu că nu te vei căsători niciodată cu o fată ca mine, a spus Rena.

— Hai să ne vedem duminică, adică mâine, căci vreau să-ți vorbesc, m-am grăbit să-i spun.

— Unde? La ce oră? Rena nu părea deloc surprinsă.

Nu mai aveam cum să dau înapoi:

— Mâine, la douăsprezece, la intersecția dintre bulevardul Azadliq și strada Ingilab, în stația din fața clădirii înclinate. (Toată lumea din Baku cunoștea acest faimos bulevard și această stradă!)

— Unde vom merge apoi? Întrebă Rena cu subînțeles.

— La mine. Acolo nu ne va deranja nimeni, am răspuns pe șleau. Rena a dat din cap aprobator și a adăugat:

— Să știi că gătesc mâncăruri delicioase. Mâine voi coace un tort pentru tine. Pe curând, a spus ea și a plecat.

Duminică, m-am trezit dimineața devreme și am început să fac ordine. Locuiam singur într-o garsonieră situată la etajul trei al blocului înclinat din spatele stației unde urma să mă întâlnesc cu Rena. Piața nu era departe de casă. Am făcut niște cumpărături și m-am aranjat. Rămânea doar să aștept ora stabilită.

Întotdeauna am considerat timpul de așteptare ca fiind o parte nesemnificativă a vieții. Aceste minute și ore sunt segmente temporare ale vieții. În astfel de minute și ore nu știi ce să faci, te uiți la ceas – nimic altceva.

Am coborât mai devreme, pe la douăsprezece fără douăzeci, și am luat-o spre stație. Unde și cum urma să petrec aceste douăzeci de minute nu prea conta. Timpul trecea dureros de greu. În cele din urmă, s-a făcut douăsprezece. Eram foarte calm și mă gândeam că Rena va veni negreșit. Ea, îmi spuneam eu, este dintre cei care-și respectă cuvântul. Cu toate acestea, timpul de așteptare se cam lungea. M-am decis să o aștept totuși, oricât de mult ar întârzia. Se pare că, încet-încet, mă îndrăgosteam de ea. Căutam scuze pentru comportamentul și cuvintele ei. Mă convingeam că ea a procedat corect cu Gabil-muallim, că Gabil-muallim merita acest lucru și că era cazul să fi fost și mai dură. Trebuia să

se găsească cineva care să-i arate pe unde se pișă găina. Și iată că s-a găsit o astfel de persoană. Poate oare un profesor să transforme examenul într-o răzbunare? Nici măcar nu știe să zâmbească cuiva cu bunăvoință.

Taxiul care a frânat în stație m-a readus în realitate. Un individ de vreo șaptesprezece ani a ieșit din taxi și s-a îndreptat direct spre mine. Ținea în mână un pachet.

— Scuzați-mă, sunteți Rașim-muallim? a întreat el.

Inima mi-a tresărit. Mi-am dat seama că insul ăsta a fost trimis de Rena.

— Da, am răspuns eu printre dinți.

— Sunt vărul Renei. În această dimineață ea, împreună cu mama mea, a zburat la Moscova cu niște probleme importante. M-a rugat să vă transmit tortul pe care l-a copt. V-a descris atât de bine, încât v-am recunoscut dintr-odată. Luați-l, este pachetul dumneavoastră!

N-am putut obiecta nimic, am luat cadoul Renei și nu știu ce mă făcea să cred că fata asta răsfățată a plecat cu adevărat la Moscova cu treburi importante.

Oriunde ar fi apărut Rena, acolo totul căpăta viață. Colegii ei vorbeau adesea despre ea. Subiect de discuție putea fi ba înfățișarea ei, ba comportamentul, ba certurile sau mai știu eu ce. Unele dintre aceste discuții ajungeau și la mine. Am înțeles că Rena locuia la mătușa ei, care, se spune, este o femeie atrăgătoare, elegantă, cu legături importante.

Timp de două luni n-am putut s-o revăd pe Rena. Era bine dacă aș fi avut numărul ei de telefon. Sunt sigur că n-aș fi rezistat și aș fi sunat-o, cel puțin o dată. Nu aveam cum să aștept vreun telefon de la ea, pentru că pe perioada vacanței urma să plec din Baku.

Îmi era dor de Rena și, de câteva zile, nu-mi găseam locul. Oriunde aș fi mers, oriunde m-aș fi aflat, o căutam cu privirea. Și nu exista nicio persoană apropiată care să-mi

spună măcar ceva despre ea. Apoi, încet-încet, m-am liniștit și am început să mă gândesc să renunț la Rena. Nu exista altă cale de ieșire – trebuia să aștept până în septembrie.

În prima zi a lunii septembrie, m-am dus la universitate, vorbind în gând cu Rena.

Nu știu de ce, dar n-am zărit-o pe Rena printre studenți. Aș fi putut să-i întreb pe colegii ei dacă n-au văzut-o, dar simțeam o stare de jenă numai la gândul de a face acest lucru chiar din prima zi de cursuri.

În timpul celei de-a doua recreații, am trecut pe la decanat și m-am întâlnit față-n față cu Gabil-muallim. L-am salutat cu multă cordialitate. Buna mea dispoziție l-a făcut pe Gabil-muallim să mă privească ciudat. El se uita la mine cu uimire. Se vede că, m-am gândit eu, mai era supărat pe mine pentru acea întâmplare cu examenul.

— Gabil-muallim, uitați povestea aia. Sunteți un om cu experiență, ați văzut destule în viață. Credeți-mă, Rena și cu mine nu am planificat nimic împotriva dumneavoastră, am spus pe un ton degajat.

Gabil-muallim m-a luat de braț și m-a condus la una dintre ferestrele din foaier.

— Nu ai auzit nimic? a întrebat el sec.

— Despre ce? m-am mirat eu.

— Rena a fost omorâtă. Acum o săptămână.

— Cum? Părul mi s-a ridicat vâlvoi în vârful capului.

— Pe 27 iunie, a doua zi după ce Rena a susținut examenul la noi, a fost arestată împreună cu mătușa ei.

— A doua zi? am întrebat din nou.

— Da!

Ceva în mine parcă se rupea. Prin urmare, în momentul în care o așteptam pe Rena în fața blocului înclinat, ea era deja arestată. Rezultă că spusele verișorului ei precum că Rena și cu mama lui au zburat la Moscova într-o

chestiune importantă erau o minciună? Sau poate că băiatul nu știa nimic. Gabil-muallim și-a dres vocea și a spus:

— Se pare că mătușa Renei lucra mână în mână cu niște hoți. Făcea cunoștință cu familii bogate, le vizita, iar apoi le vindea hoților pontul.

— Cum adică?... de uimire, doar atât am putut rosti.

— Cam cu o săptămână înainte de ziua în care Rena a susținut examenul la noi, a continuat Gabil-muallim, în Baku a fost prinsă o bandă de hoți. În timpul interogatoriilor, unul dintre criminali a denunțat-o pe mătușa Renei. Se pare că și numele Renei a apărut în timpul anchetei, altminteri n-ar fi fost invitate ambele la Departamentul Central de Poliție și apoi arestate.

Prin urmare, mi-am spus eu, băiatul care mi-a adus tortul nu știa nimic despre asta, pentru că polițiștii n-au venit după Rena și mătușa ei, femeia și nepoata ei s-au dus singure la poliție.

— Rena avea un văr de șaptesprezece ani, fiul acestei mătușe, spun ei, un băiat bun, cinstit..

Eram gata să confirm cele spuse de Gabil-muallim, abia de m-am abținut, pentru că asta ar fi însemnat că eram cunoscut cu familia Renei.

— Acest băiat a aflat despre arestarea mamei sale și a Renei abia după două zile. A mers la Departamentul de Poliție și a reușit să se întâlnească cu ele. Băiatul, aflat în stare de șoc din cauza arestării mamei sale și a verișoarei, s-a năpustit brusc asupra mamei sale și a vrut s-o lovească cu un cuțit. Rena a încercat să-i despartă și în acel moment cuțitul i-a pătruns direct în inimă. A murit pe loc. Apoi, în timpul anchetei, s-a demonstrat că Rena era absolut nevinovată. Au suspectat-o doar pentru faptul că ea a fost în vizită, împreună cu mătușa sa, la unele familii bogate, care apoi au fost jefuite.

Gabil-muallim a făcut o mică pauză și a încheiat discursul său:

— Da, Rena era o încăpățânată, dar nici eu n-aș fi crezut vreodată că ar fi în stare să facă așa ceva. Săraca fată...

Mi-am luat rămas-bun de la Gabil-muallim și multă vreme am încercat să mi-l amintesc pe vărul Renei. În ziua întâlnirii noastre, toate gândurile îmi erau doar la Rena. La el m-am uitat fugitiv. Nu mi-l puteam imagina mai deloc. Dacă îl voi întâlni vreodată pe ucigașul Renei, probabil că nu-l voi recunoaște.